

Pilar III

2011

Innholdsfortegnelse

1 BASEL II – KAPITALDEKNINGSREGLER.....	3
1.1 INTRODUKSJON TIL KAPITALDEKNINGSREGLENE	3
1.2 IMPLEMENTERING AV KAPITALDEKNINGSREGLENE I HAUGESUND SPAREBANK.....	4
2 RISIKOSTYRING OG KAPITALSTYRING I HAUGESUND SPAREBANK.....	4
2.1 INNLEDNING	4
2.2 FORMÅL	4
2.3 RISIKOGRUPPER	4
2.4 ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN	5
3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV	8
3.1 ANSVARLIG KAPITAL	8
3.2 KAPITALKRAV	8
4 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE UNDER PILAR I.....	8
4.1 KREDITTRISIKO - STANDARDMETODEN	8
4.2 EGENKAPITALPOSISJONER UTENFOR HANDELSPORTEFØLJEN	10
4.3 RENTERISIKO UTENFOR HANDELSPORTEFØLJEN	10
4.4 OPERASJONELL RISIKO	11
5 ØKONOMISK KAPITAL (PILAR II).....	11
5.1 ØKONOMISK KAPITAL	11
5.2 KREDITTRISIKO	12
5.3 OPERASJONELL RISIKO	12
5.4 MARKEDSRISIKO.....	13
5.5 LIKVIDITETSRISIKO	13
6 VURDERING AV KAPITALBEHOVET	15

1 Basel II – kapitaldekningsregler

1.1 Introduksjon til kapitaldekningsreglene

Kapitaldekningsreglene slik vi har kjent dem de siste årene er den senere tid blitt gjort til gjenstand for omfattende vurdering og oppdatering fra myndighetenes side. Som en følge av finanskrisen blir reglene nå gradvis endret og strammet inn. Hittil har ikke disse endringene hatt vesentlig betydning for Haugesund Sparebank. Overgangsregler fra 2013 forventes å få mer betydning, og banken forutsetter da å gjøre nødvendige tilpasninger for fortsatt å opprettholde en god kapitaldekning.

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

PILAR I: Minimumskrav til ansvarlig kapital

PILAR II: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging

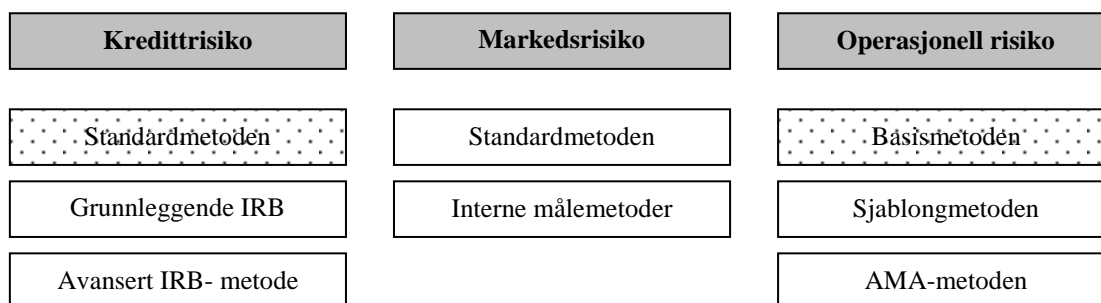
PILAR III: Bankenes offentliggjøring av informasjon

I de påfølgende kapitlene er det redegjort nærmere for innholdet i den enkelte pilar.

PILAR I – Minimumskrav til ansvarlig kapital

Kapitaldekningsreglene krever at ansvarligkapital skal utgjøre minst 8 % av beregningsgrunnlaget. Nytt fra BASEL II var endringer i utarbeidelse av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko, samt introduksjonen av et eksplisitt kapitalkrav for operasjonell risiko. Gjeldende krav knyttet til markedsrisiko berører ikke Haugesund Sparebank og omtales ikke i Pilar I men i Pilar II.

Kapitaldekningsregelverket inneholder ulike metoder som bankene kan velge for å beregne kapitalkravet. I modellen under er de ulike metodene vist, de enkleste først. De mer avanserte metodene gir et

lavere kapitalkrav.

PILAR II – Vurdering av samlet kapitalbehov og tilsynsmessig oppfølging

I henhold til PILAR II skal bankene ha en prosess for å vurdere samlet kapitalbehov i forhold til risikoprofil og en strategi for å vedlikeholde sitt kapitalnivå. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og evaluere bankens interne vurdering av kapitalbehovet og tilhørende strategi, samt evnen til å overvåke og sikre overholdelse av myndighetenes kapitalkrav. Tilsynet skal sette i verk passende tiltak dersom de ikke anser prosessen å være tilfredsstillende.

PILAR III – Offentliggjøring av informasjon

Formålet med PILAR III er å supplere minimumskravene i PILAR I og den tilsynsmessige oppfølging i PILAR II. PILAR III skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere bankens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Kravene til offentliggjøring blir spesielt viktig for de institusjoner som kan benytte egne systemer og metoder for å beregne kapitalkravet.

Informasjonskravene innebærer at alle institusjoner skal publisere informasjon om organisasjonsstruktur, risikostyringssystem, rapporteringskanaler samt hvordan risikokontrollen er oppbygd og organisert. Videre er det gitt detaljerte krav til offentliggjøring av kapitalnivå og struktur samt risikoeksponeringer, der sistnevnte avhenger av hvilke beregningsmetoder banken benytter i PILAR I.

1.2 Implementering av kapitaldekningsreglene i Haugesund Sparebank

Haugesund Sparebank benytter standardmetoden for beregning av kapitalkravet for kredittrisiko og basismetoden for beregning av operasjonell risiko. Banken rapporterte etter Basel II reglene første gang pr 1. kvartal 2008. Det arbeides løpende med en ytterligere profesjonalisering av risikostyringen.

2 RISIKOSTYRING OG KAPITALSTYRING I HAUGESUND SPAREBANK

2.1 Innledning

Styret i Haugesund Sparebank har vedtatt prinsipper for risiko- og kapitalstyring i Haugesund Sparebank. Prinsippene danner et målbilde for risikostyringen i banken.

2.2 Formål

Risiko- og kapitalstyringen i Haugesund Sparebank skal støtte opp under bankens strategisk målbilde, samt sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal sikres gjennom;

- En sterk bedriftskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi, dog slik at de til enhver tid strategiske kapitalmål oppfylles.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad.
- Utnyttelse av synergi- og diversifiserings effekter.

Videre skal risikostyringen bidra til å sikre banken en langsiktig finansiering til gode priser i kapitalmarkedene.

2.3 Risikogrupper

Banken eksponeres for en rekke ulike typer risiko. De viktigste er:

Kredittrisiko: Er risikoen for tap som følge av kundens eller andre motparters evne og vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Markedsrisiko: Er risikoen for tap som følge av endringer i observerbare markedskurser som renter, verdipapirkurser og valutakurser.

Operasjonell risiko: Er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Likviditetsrisiko: Er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

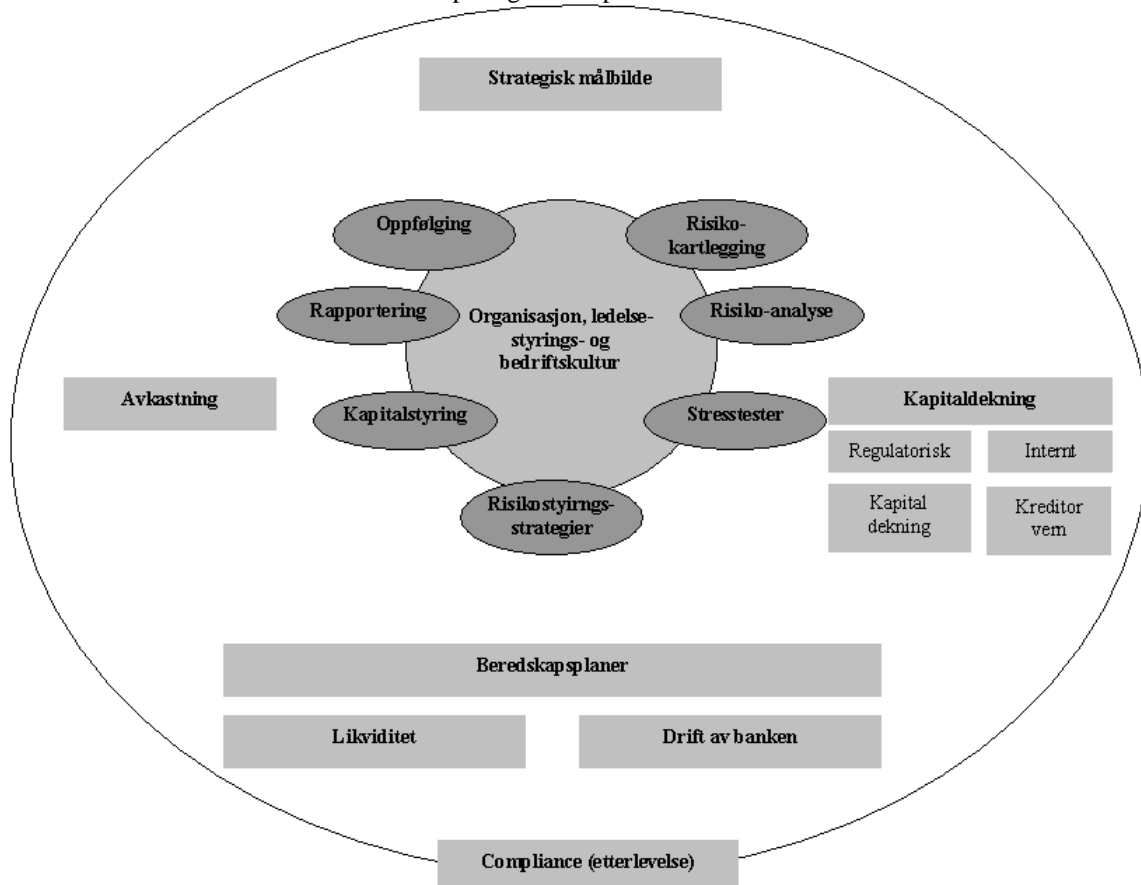
2.4 Elementer i risiko- og kapitalstyringen

Innledning

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring skal rammeverket baseres på de elementer som reflekterer den måten styret og ledelsen ønsker å styre banken på.

- Strategisk målbilde
- Organisering og bedriftskultur
- Risikokartlegging
- Risikoanalyse
- Stresstester
- Risikostrategier
- Kapitalstyring (inkl. avkastning og kapitaldekning)
- Rapportering
- Oppfølging
- Beredskapsplaner
- Etterlevelse (compliance)

Sammenhengen mellom de enkelte elementene kan oppsummeres som i figuren nedenfor. Det er gitt en nærmere beskrivelse av de enkelte elementene i de påfølgende kapitler.

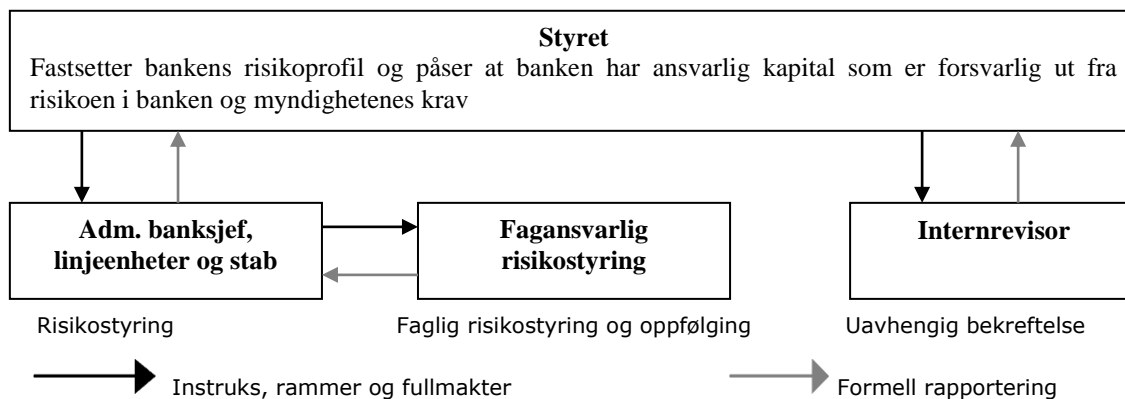
Organisering og bedriftskultur

Bedriftskultur

I prosessen for risikostyring er bedriftskulturen grunnmuren som de andre elementene bygger på. Bedriftskulturen omfatter menneskene i organisasjonen (deres individuelle egenskaper og integritet, verdigrunnlag og etikk), ledelsesfilosofi/-stil og styringsprinsipper. Dårlig bedriftskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Haugesund Sparebank har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert i hele organisasjonen.

Organisering

Banken legger vekt på uavhengighet i risikostyringen. Ansvaret for risikostyringen er derfor delt mellom ulike grupper i henhold til figuren under:

Styret har ansvaret for å påse at banken har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i banken, samt etiske regler som skal bidra til en høy etisk standard.

Administrerende banksjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende banksjef er ansvarlige for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Fagansvarlig risikostyring er organisert uavhengig av linjeenheterne og rapporterer til økonomisjef. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for oppfølging og rapportering av risikobildet, og følger opp at banken etterlever gjeldende lover og forskrifter.

Internrevisor er styrets og adm. banksjefs redskap for overvåking av at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisor rapporterer til adm. banksjef /styret. Internrevisors rapporter og anbefalinger knyttet til forbedringer i bankens risikostyring blir løpende gjennomgått og implementert.

Strategisk målilde

Risiko- og kapitalstyringen i Haugesund Sparebank tar utgangspunkt i det definerte strategiske målildet slik dette fremkommer i strategiplanen.

Risikoidentifikasjon

Identifikasjon av risiko er en fremoverskuende prosess, integrert i strategi- og budsjettprosessen. Prosessen dekker alle vesentlige risikoer banken utsettes for, og gjennomføres minimum årlig.

Risikoanalyse

Det gjennomføres en analyse av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper og

årsaksmekanismer. Vesentlige risikoer skal om mulig kvantifiseres gjennom forventet tap. Primært vil dette gjelde kredittrisiko. Kvantifiseringen skal være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentasjon av etablerte kontroll- og styringstiltak.

Stresstester

Det gjennomføres periodiske stresstester for å analysere hvordan negative hendelser påvirker resultatet, balansen og kapitaldekningen til banken. Stresstester kjøres for å få fram effekter av situasjoner som en ikke forventer skal inntreffe, men som vil kunne påføre banken større uventede tap. Stresstestene skal gjennomføres på de mest kritiske risikoområdene som bl.a. kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko, og skal ta hensyn til en negativ makroøkonomisk utvikling over en periode på minimum tre år.

Risikostrategier

Gjennom risikostrategiene definerer styret ønsket risikoprofil gjennom etablering av risikobaserte rammer og måltall på de ulike risikoområder. Strategiene revideres årlig.

Kapitalstyring

Haugesund Sparebank skal ha en kapitalstyring som sikrer:

- en effektiv kapitalanskaffelse og – anvendelse i forhold til bankens strategiske målbidde og vedtatte forretningsstrategi
- konkurransedyktig avkastning
- tilfredsstillende kapitaldekning ut fra valgt risikoprofil
- konkurransedyktige vilkår, og langsiktig god tilgang på innlån i kapitalmarkedene
- utnyttelse av vekstmuligheter i bankens til enhver tid definerte markedsområde
- at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad

På grunnlag av det strategiske målbildet skal det årlig utarbeides en kapitalplan for å sikre en langsiktig og målrettet kapitalstyring. Kapitalplanen skal ta hensyn til fremskrivning av bankens finansielle utvikling for de neste tre årene. Disse fremskrivningene skal ta hensyn til forventet utvikling i perioden samt en situasjon med alvorlige økonomiske tilbakeslag over minimum tre år.

Med grunnlag i fremskrivningene av det samlede kapitalbehovet skal ledelsen og styret gjøre en samlet vurdering av om kapitalbehovet er tilstrekkelig og tilpasset Haugesund Sparebanks nåværende og fremtidige risikoprofil samt strategiske målbidde. Kapitalplanen vil da være en integrert del av bankens ICAAP og budsjett dokument.

Haugesund Sparebank har en strategisk målsetting om en regulatorisk kapitaldekning på 16 % for banken.

Denne skal sikre en tilstrekkelig kapital til:

- å oppfylle myndighetenes krav
- ivareta vernet av bankens kreditorer

Oppfølging, rapportering og overvåking

Alle ledere er ansvarlige for den daglige risikostyringen innenfor eget ansvarsområde, og skal påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret og administrerende banksjef. Bankens risikorapportering har som formål å sikre at alle organisasjonsnivå har tilgang på tilstrekkelig og pålitelig risikorapportering. Kontroll av den overordnede risikoeksponering og risikoutvikling foretas av fagansvarlig risikostyring og følges opp gjennom periodiske rapporter til styret og administrasjonen.

Beredskapsplaner

Bankenes kjernevirksomhet er å ta risiko. Denne vil over tid kunne påføre bankene større uventede tap, på tross av gode risikostyringssystemer og prosesser. En slik situasjon vil kunne medføre alvorlig press på likviditet og drift. Haugesund Sparebank har derfor utarbeidet beredskapsplaner på nevnte områder.

Etterlevelse av intern kontroll

Det finnes prosesser som sikrer etterlevelse av gjeldende lover/forskrifter, bransjestandarder og interne retningslinjer. Dette skjer gjennom:

- et tydelig verdigrunnlag og en etisk standard som er klart kommunisert og forstått
- en prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- en prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

Den ansvarlige kapitalen består av kjernekapital og tilleggskapital. Ved beregning gjelder fradrag, tillegg og begrensninger i henhold til kapitalkravforskriftens definisjoner. Alle tall oppgis i hele tusen kroner.

3.1 Ansvarlig kapital

Kjernekapital:	2011
Sparebankens fond	594.022
Gavefond	8.904
Fradrag	27.843
Sum ren kjernekapital	575.083
Fondsobligasjonslån Rentevilkår 3m nibor +2,04 % Forfall: okt 2014	50.000
Fondsobligasjonslån Rentevilkår 3m nibor +4,70 % Forfall: des .2019	34.584
Fradrag (pga. overfinans)	9.723
Kjernekapital	677.787
-fradrag eierandeler i andre finansforetak	9.060
Netto kjernekapital	668.727
Tilleggskapital:	
Ansvarlig lånekapital (etter fradrag) Rentevilkår 3m nibor +2,85 % Forfall: desember 2014	74.858
-fradrag eierandeler i andre finansforetak	9.060
Sum tilleggskapital	65.798
Sum netto ansvarlig kapital	734.525

Bankens ansvarlige lånekapital er tatt opp i henhold til de reglene som gjaldt før 31.12.2010. Fullstendig informasjon om bankens ansvarlige lånekapital er lagt ut på bankens internettside.

3.2 Kapitalkrav

Minimumskravet til ansvarlig kapital (Pilar I)

Engasjementskategorier:	2011
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	3.148
Institusjoner	7.362
Foretak	90.313
Massemarkedsengasjementer	14.981
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	180.825
Forfalte engasjementer	7.928
Obligasjoner med fortrinnsrett	1.633
Andeler i verdipapirfond	633
Øvrige engasjementer	12.544
Samlet kapitalkrav alle engasjementskategorier	319.367
Kapitalkrav for operasjonell risiko	25.194
Totalt kapitalkrav	344.561
Fradrag for nedskrivninger	-3.450
Sum kapitalkrav (Pilar I)	341.111

4 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE UNDER PILAR I

4.1 Kredittrisiko - Standardmetoden

Definisjon

Kredittrisiko defineres som risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Styring og kontroll

Kredittrisiko styres gjennom Kreditthåndboken og bankens bevilgningsfullmakter.

Styret gjennomgår årlig bankens styringsdokumenter og bevilgningsfullmakter for utlånsvirksomheten. Gjennom Kreditthåndboken defineres bankens kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil. Gjennom bevilgningsfullmakt delegeres kredittfullmakt til administrerende banksjef innenfor visse rammer.

Administrerende banksjef kan videre delegere fullmakter. De delegerte fullmaktene er relatert til enkeltengasjementers størrelse og risiko. Oppfølging mot portefølje og bransje skjer på ledernivå.

Bankens portefølje av rentebærende verdipapirer påfører også banken kredittrisiko. Styret gjennomgår årlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder.

Kredittrisiko - porteføljeinformasjon

Tabellene nedenfor viser bankens totalengasjement mot kunder samt utlån til kredittinstitusjoner fordelt på kundegrupper og geografi. Løpetidstabell viser gjenstående løpetid for utlån, garantier og ubenyttet bevilgning til kunder og kredittinstitusjoner. Tabellene viser også samlede engasjementsbeløp med verdifall og nedskrivninger. Alle beløp oppgis i hele tusen kroner.

Utlån og garantier fordelt på geografiske områder (basert på kundens adresse)

Majoriteten av Haugesund Sparebank sine engasjement befinner seg i Haugesundregionen.

	Brutto utlån	Garantier
Haugesundregionen	5.373.555	411.589
Resten av landet og utland	575.937	20.909

Samlet engasjementsbeløp etter individuelle nedskrivninger og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse.

Sektor / næring	Brutto utlån	Garantier	Potensiell Eksponering	Sum engasjement	Brutto mislighold	Individ. Nedskrivn	Netto mislig.
Personmarked	3.665.422	132.096	218.557	4.016.075	12.846	968	11.878
Primærnæring	267.061	11.443	34.196	312.700			
Industri/ bergverk	108.713	4.415	8.198	121.326	3.508	1.500	2.008
Bygg og anlegg	479.535	86.208	119.071	684.814	201		201
Varehandel	298.828	14.316	31.807	344.951	158	158	
Sjøfart og rørtrans.	14.712			14.712			
Transport ellers	56.606	9.503	5.690	71.799			
Eiendom og tjenest	1.030.222	189.629	57.508	1.277.359	7.093	1.070	6.023
Tjenesteyting eller. Andre	195.686	3.623	47.384	246.693			5.162
	77.324	10.386	80.791	168.501			
Sum	6.224.649	461.619	603.202	7.341.326	23.806	3.696	20.110
Gj.snitt 2010-11	6.083.414	449.113	598.367	7.156.821			

Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier

Individuelle nedskrivninger

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjement foretas når objektive bevis utløser et verdifall for banken. Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien av neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell

nedskrivning. Dette innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementenes regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivninger

Banken har valgt å benytte risikoklassene som grunnlag for inndeling av bankens engasjement i grupper. Haugesund Sparebanks risikoklassifiseringssystem med risikoklasser fra A til K. Det er naturlig å ta utgangspunkt i dette, idet en klassifisering i en gitt klasse vil være en god indikator på hvilke risikoegenskaper disse kundene har. Det vil også være naturlig å skille den enkelte klasse på personmarked og bedriftsmarked.

Engasjement i risikoklasse A-C er ikke med i gruppenedskrivningene. Engasjement i risikoklassene D-J skrives ned etter risikoklassenes misligholdssannsynlighet og åpen risiko. Personmarked og bedriftsmarked med forskjellig misligholdssannsynlighet for hver enkelt risikoklasse og forskjellig rentesats for personmarked og bedriftsmarked. Risikoklassifiseringen av både personmarkedsporteføljen og bedriftsmarkedsporteføljen foregår kontinuerlig, med oppdatering en gang i måneden. Banken opplever at oppdateringshyppigheten av klassifiseringsmodellene gir et godt bilde av konjunktorene i økonomien.

Åpen risiko er forskjellen mellom sikkerhetsverdier og engasjementsbeløp.

Bankens nedskrivninger er gjengitt i note 2 b og c i bankens årsrapport.

Sikkerheter

Ved fastsettelse av kapitalkravet benyttes pant i bolig og fritidseiendom som hovedelement for nedvekting av beregningsgrunnlaget.

Brutto engasjement med pant i bolig er på 5,4 milliarder kroner hvorav 4,7 milliarder kroner vektet med 35 % etter kapitalkravforskriften.

Styring og kontroll

For å styre potensiell konsentrasjonsrisiko som følge av bruk av sikkerheter har banken valgt å ta utgangspunkt i sikkerhetens markedsverdi og reduserer denne med en standard reduksjonsverdi (i prosentpoeng) for å fastsette forsvarlig verdigrunnlag for sikkerheten. Banken følger også markedsutviklingen nøye for å kunne ta grep hvis utviklingen går i negativ retning.

4.2 Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen

For beskrivelse av bankens egenkapitalposisjoner vises til note 6 i bankens årsrapport.

4.3 Renterisiko utenfor handelsporteføljen

Renterisiko oppstår som følge av at de enkelte eiendels- og gjeldspostene har ulik gjenstående rentebindingstid.

Basisrisiko er den verdiendring på bankens eiendeler og gjeld som finner sted når hele rentekurven parallellforskyver seg. Denne risikoen er beregnet som effekten på de finansielle instrumentenes virkelige verdi av en renteendring hvor hele rentekurven forutsettes å parallellforskyve seg med 1 prosentpoeng.

Rentekurverisiko er risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring. I tillegg til beregningen beskrevet over, måler og styrer banken også renteeksponeringen innenfor visse tidsintervaller. Rammen for bankens eksponering er på 3.000.000 kroner og eksponeringen pr 31.12.2011 er på 1.070.000 kroner.

Administrativ renterisiko oppstår fordi det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet til banken har fått justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum seks ukers varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og to måneder ved rentereduksjon på innskudd. I praksis styres renterisikoen slik at renterisikoen normalt er lav.

4.4 Operasjonell risiko

Definisjon

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Styring og kontroll

Operasjonell risiko styres gjennom et eget rammeverk tilknyttet en kvalitetsmodell. Tilknyttet denne inngår en rekke ulike elementer;

- En årlig vurdering av strategiske risikoer og risikoer knyttet til de ulike forretnings- og støtteprosesser. Denne vurderingen danner grunnlaget for fastsettelse av kontrolltiltak relatert til de identifiserte risikoer. I tillegg er det etablert egne prosedyrer for risikovurderinger i forbindelse med implementering av nye produkter og systemer.
- En årlig bekreftelse av internkontrollen der det rapporteres oppover i organisasjonen om statusen på internkontrollen innenfor den enkelte organisatoriske enhet. Bekreftelsen danner grunnlaget for forbedringstiltak på identifiserte områder.

Banken jobber med å samordne de ulike elementene under operasjonell risiko til en prosess som skal være dekkende for banken og bidra til å gi et oversiktlig bilde av bankens styring og kontroll.

Intern revisjonen, med direkte og uavhengig rapportering til styret og adm. banksjef, gir i sin årlige Internkontrollrapport sine vurderinger av bankens styring og kontroll innenfor operasjonell risiko. Intern revisjonen gjør tilsvarende vurderinger også for andre risikoområder. I tillegg foretas det kontinuerlig vurderinger av anbefalinger fra intern revisor.

5 ØKONOMISK KAPITAL (PILAR II)

5.1 Økonomisk kapital

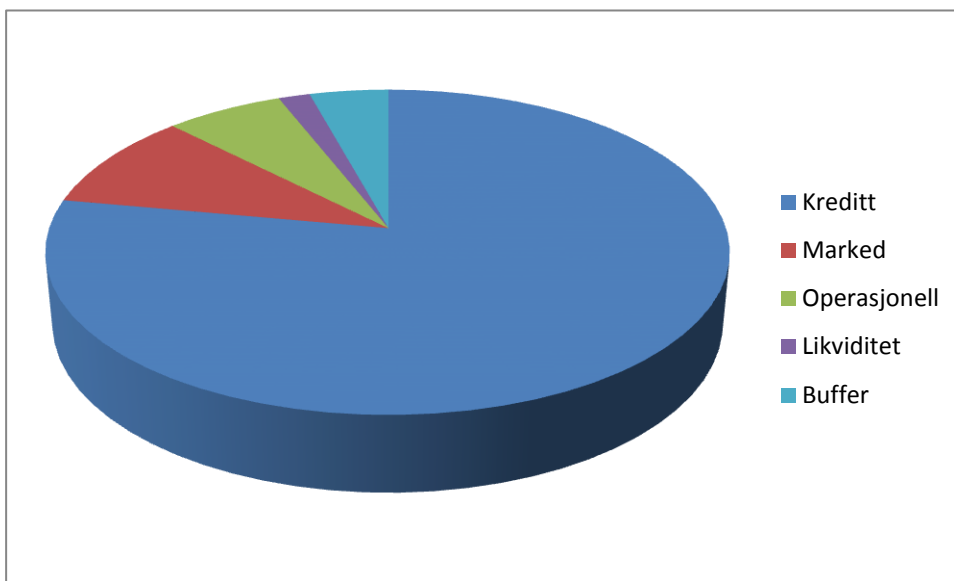
Økonomisk kapital beskriver hvor mye kapital banken trenger for å dekke den faktiske risikoen banken har pådratt seg. Banken har tatt utgangspunkt i Pilar I beregningene. Det er lagt til ekstra kapital for kreditt og operasjonell risiko i forhold til Pilar I og markeds og likviditetsrisiko er kommet til som nye risikoer med egen kapital. I tabellen nedenfor vises fordelingen av økonomisk kapital mellom de ulike risikoene.

Banken har tilpasset seg de nye retningslinjene for stresstesting og konsentrasjonsrisiko omtalt i rundskriv 18/2010. Banken benytter stresstester på kreditt-, markeds- og likviditetsrisiko basert på følsomhetsanalyser. For interaksjon mellom forskjellige risikotyper har vi lagt til en buffer i stedet for inter risk diversifisering.

Konsentrasjonsrisiko er vurdert for alle risikotyper, det er satt av kapital for dette under kreditt- og likviditetsrisiko. For markeds- og likviditetsrisiko er konsentrasjonsrisiko begrenset ved rammer for finansiering og investeringer.

Det er også viktig å ta med seg at den faktiske risikoen styres gjennom rammer, policyer og intern kontroll.

Uventede tap skal kunne dekkes av den økonomiske kapitalen. Utover beregnet kapital for de ulike risikoene har vi satt av en buffer. Vi har erfart at grunnlaget for diversifiseringseffekter mellom risikoene er lav eller fraværende og er derfor ikke benyttet. Bufferen er altså ikke delt på de forskjellige risikoene men skal styrke den samlede økonomiske kapitalen. Dette for å tåle uventede tap, også de gangene de kommer samtidig i de forskjellige risikoene og tapene virker selvforsterkende.

5.2 Kreditrisiko

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet (PILAR I) legges til grunn.

Ved beregningen av behovet for tilleggskapital gjøres det et tillegg for kapitalbehov tilknyttet stresstest på kredittområdet og konsentrasjonsrisiko.

Stresstesten banken benytter på kredittområdet tar utgangspunkt i en modell utviklet av Norges Bank. Modellen oppdateres av utvikler ved behov og endringer publiseres i Finansiell Stabilitet. Vi benytter modellen i våre beregninger av tap i en stresset situasjon. Modellens tap scenarioer bygger på erfaringer fra tidligere kriser. (ekstreme, men påregnlige hendelser). Vi benytter de delene av stresstesten som er relevant for Haugesund Sparebank. Formålet er å danne et bilde av hvordan bankens tap på utlån, resultat og kapitaldekning vil utvikle seg over de neste årene i en stresset situasjon. Stresstesten og Norges Banks referansescenario sammenlignes med bankens budsjett.

Konsentrasjonsrisiko er et element i den samlede kredittrisiko og kan defineres som risikoen for tap som følge av konsentrasjon mot store kunder, bransjer, geografiske områder og lignende. Basert på en vurdering av andel store engasjement og bankens næringsfordelte portefølje og eksponering i volatile bransjer beregnes behovet for tilleggskapital for konsentrasjonsrisiko.

5.3 Operasjonell risiko

Kapitalbehovet beregnet i tilknytning til minimumskravet (PILAR I) legges til grunn.

For å møte de utfordringer banken står ovenfor i forbindelse med den daglige drift er det satt inn kontrolltiltak og arbeidsdeling for å redusere den operasjonelle risikoen.

I tillegg til de risikoreducerende tiltak som er gjennomført velger banken også å sette av kapital for operasjonell risiko under Pilar II. Det er satt av kapital for operasjonellrisiko etter samme metode som under Pilar I, banken har valgt å sette av ytterligere 3 prosentpoeng utover lovkravet på 15 %.

5.4 Markedsrisiko

Definisjon

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i renter, aksje-/verdipapirkurser og valutakurser. Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i verdipapirer og som følge av finansieringsaktiviteten, og beholdning av reisevaluta for bankens kunder.

Styring og kontroll

Markedsrisikoen styres og overvåkes med bakgrunn i rammer vedtatt av styret gjennom bankens finansstrategi. Finansstrategien gjennomgås og revideres årlig.

For renterisiko er det fastsatt rammer for verdiendringer ved å se på 1 % renteendring. Effekten beregnes på ulike løpetider og det er etablert rammer innenfor ulike tidsbånd.

For kursrisiko knyttet til verdipapirer er det etablert overordnede rammer knyttet til samlet eksponering og en rekke underliggende rammer knyttet til enkeltutstedere, bransjer og lignende.

Det er ikke beregnet kapitalbehov i tilknytning til minimumskravet (PILAR I).

Banken har foretatt stresstester for å beregne tilleggs kapital for markedsrisiko (PILAR II).

Ved renterisiko er stresstesten en renteendring og hvilke tap de forskjellige renteendringene påfører banken. Postene som er med i stresstesten for renterisiko reagerer i forskjellig retning på renteendringer. Summen av endringene er stresstesten for renterisiko. Det utføres også en stresstest for spreadrisiko.

Ved aksjerisiko er stresstesten et fall i aksjekursene. Kursfallet er delt i to mellom noterte og unoterte papirer. Noterte papirer faller med 32 % og unoterte faller 45 %. Korrelasjonene mellom noterte og unoterte papirer er satt til 0,75. Summen av hvert av fallene etter at vi har tatt høyde for korrelasjonen, er stresstesten for aksjerisiko.

Samlet stresstest for markedsrisiko er summen av rente, spread og aksjerisiko. Dette er også bankens ICAAP tall for markedsrisiko.

5.5 Likviditetsrisiko

Definisjon

Likviditetsrisiko er risikoen for ikke å være i stand til å innfri forpliktelser eller ikke evne å finansiere eiendeler, herunder ønsket vekst, uten vesentlige økte kostnader.

Styring og kontroll

Likviditetsrisiko styres på overordnet nivå etter likviditetsindikatorer og innskuddsdekning.

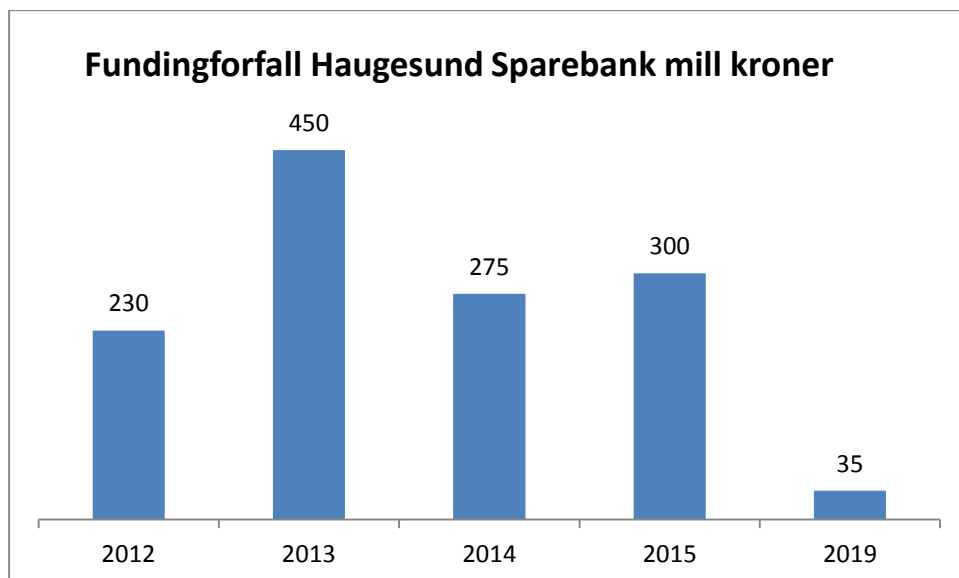
Likviditetsindikatorerne måler forholdet mellom bankens stabile finansiering og bankenes illikvide eiendeler, mens innskuddsdekning viser bankens innskudd vs utlån.

Styringen av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i finansstrategien, som setter rammer for likviditetsrisiko gjennom rammer for netto likviditetsbehov i ulike tidsintervaller, krav til langsiktig finansiering, størrelse på udisponerte trekkrettigheter, størrelsen på likviditetsreserver og lengden på den tidsperioden som banken skal være uavhengig av ny finansiering fra penge- og kapitalmarkedet.

Finansstrategien vedtas av styret og revideres årlig. I tilknytning til finansstrategien er det etablert egen beredskapsplan for håndtering av urolige likviditetssituasjoner.

Sprednings- og løpetidsinformasjon

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Innskuddsdekningen, målt som innskudd i prosent av brutto utlån, var ved utgangen av 2011 på 87,9 %. Banken henter også inn penger i obligasjonsmarkedet, forfallet på finansieringen i obligasjonsmarkedet er vist i figuren under.

Beregning av kapitalbehov for likviditetsrisiko

Likviditetsrisikoen er stresstestet med fokus på manglende refinansiering og frafall av kundeinnskudd. En stresset likviditetssituasjon fører til en svært usikker situasjon for banken og høyere kostnader for å hente inn likviditet.

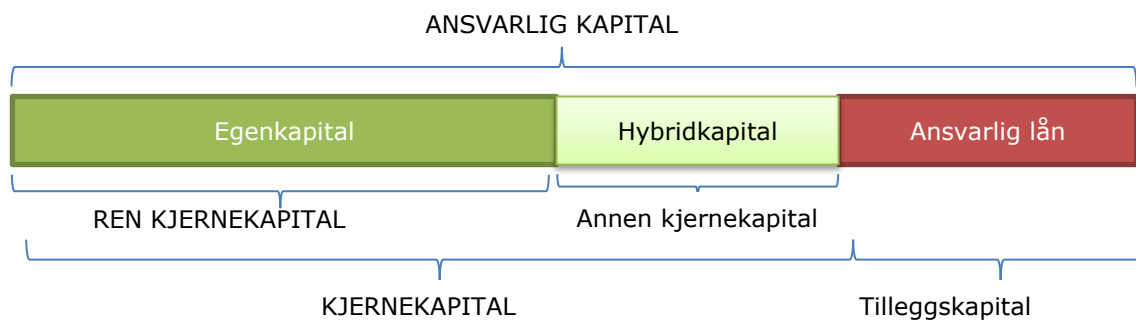
For å komme videre til et kapitalkrav velger vi å sette av kapital for kostnaden knyttet til å dekke inn likviditetsunderskuddet.

For å dekke inn likviditetsunderskuddet vil banken følge beredskapsplanen for likviditet. Først vil banken avlaste balansen gjennom overføring av utlån til kredittforetaket Verd. Deretter vil banken benytte seg av sine trekkrettigheter og evt. selge seg ut av sine finansielle plasseringer. Styring og kontroll av likviditetsrisikoen skal sørge for å unngå stort likviditetsunderskudd.

6 VURDERING AV KAPITALBEHOVET

Haugesund Sparebank sine kapitaldekningsmål uttrykkes gjennom et mål for den regulatoriske kapitaldekningen på 16 % for banken, 14 % for kjernekapital og 12 % for ren kjernekapital. Kapitaldekningen for banken pr 31.12.2011 er 17,23 %, kjernekapitaldekning er på 15,68 % og ren kjernekapitaldekning er på 13,49 %.

Målsetningen skal sikre at Haugesund Sparebank har tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningsreglene, samt ivareta vernet av bankens långivere. Totalt beregnet behov utgjør pr 31.12.2011 10,94 % av beregningsgrunnlag.

Kapitalbehov

Mill. kr	Minstekrav Basel II	ICAAP Basel II
Kredittrisiko	319.367	319.367
Operasjonell risiko	25.194	25.194
Fradrag i kapitalkravet	3.450	3.450
Sum Pilar I		341.111
Sum Pilar II		105.529
Sum Pilar 1 og 2		446.640
Buffer, jf kap 5.1		20.000
Totale behov		466.640
Faktisk ans kapital		734.525